

Za trenutek postojim in topo buljim predse. Ni več motivacije, ni več neskončne želje. Glava je za trenutek čisto prazna. Pogledam naokrog. Zlate gore so izginile, le bele in hladne stojijo tam namesto njih. Nič več ni zlatega pobočja pred menoj; je le pas ledu in odljudnih skal. Izginila je zlata barva, njena svetloba postane svetloba navadnega mrzlega dne. Naenkrat je daleč tudi vrh. Daleč so sanje...

Z Drejcem se obrneva. Ne govori veliko. Tudi potrebno ni. Loviva zadnji vlak celih prstov. Preden se potopim za greben v mrak severne strani, se še enkrat ozrem proti vrhu. Ne gledam več neskončne želje, sanje so minile. Tam zgoraj je ostal le navaden vrh gore, a vendar najlepše gore na svetu.

Majhno Adrijino letalo, tisto na »ventilatorje«, se počasi spušča nad Slovenijo. Buljimo v časopise, ki smo jih dobili v letalu, namesto da bi gledali na jesensko pokrajino pod seboj. Izrazi

na obrazih potnikov povedo veliko. Nekaj jih spi in se sploh ne dajo motiti, za sicer prijazne stvarčese pa je to samo še en pristanek. Iztok in Matej, zrela in izkušena človeka, mirno in zamišljeno gledata skozi okno. Matej skuša še nekaj fotografirati, a mu ne uspe, na Iztokovem obrazu pa se, kot že večkrat doslej, ne da razbrati kaj posebnega. Tudi midva z Drejcem zamaknjeno gledava navzdol, a vseeno nama lezejo usta narazen in ko se spogledava, se že kar na široko reživa. Pred nama pa je švicarski poslovnjež; ko pristanemo in se letalo ustavi, z dolgočasno zvije svoj Financial Times, se hladno prerine ven in že jutri se bo spet grebel za svoje denarce.

Nasmejani in dobre volje se naložimo v avto-bus, ki nas po pristajalni stezi pripelje do letališkega poslopja. Pustolovščina se počasi končuje.

»Fantje, lepo je bilo,« rečem, pa me Matej hitro popravi: »Saj je še!«

Točno. Pravzaprav je vedno bolj.

V GORSKI NARAVI SO ZAVAROVANE SKORAJ VSE ŽIVALI

ROKA PRAVICE V ŽIVALSKEM SVETU

IGOR MAHER

Vlada Republike Slovenije je konec septembra lanskega leta izdala uredbo o zavarovanju živalskih vrst, ki so zaradi svoje redkosti, sprememb v okolju in različnih človekovih vplivov vse bolj ogrožene. Dotedanji seznam ogroženih in zavarovanih vrst se je z novim odlokom precej razširil.

Pravno zavarovanje živalskih vrst na našem ozemlju sega še v prejšnje stoletje. Cesar **Franc Jožef** je leta 1870 s svojim podpisom omogočil varstvo za poljedelstvo koristnih ptic. Koristnost je bila tedaj zelo ozko opredeljena, zato so mnoge vrste izpadle. Veliko bolj strokovna je bila Naredba deželne vlade za Slovenijo o varstvu redkih in za Slovenijo tipičnih in za znanstvo pomembnih živali in rastlin in o varstvu špilj iz leta 1921. Zakonsko varstvo so tako med drugim dočakali kozorogi, večina ujed, planinski kozlički in metulj apolon. Po drugi svetovni vojni je Odločbi o zavarovanju redke favne (1951) in Odredbi o varstvu koristnih ptic in sesalcev (1966) sledil Odlok o zavarovanju redkih in ogroženih živalskih vrst ter njihovih razvojnih oblik (1976), ki je varoval 47 živalskih vrst in skupin vse do sedaj izdane odredbe.

Osnova, za določitev zavarovanih vrst je bila uvrstitev v tako imenovani rdeči seznam ogroženih živalskih vrst, ki so ga pred tem za mnoge, vendar še ne vse živalske skupine pri-

pravili ustrezni strokovnjaki. Živalske vrste, ki se jim pri nas kritično zmanjšuje številčnost in možnost obstoja, so razvrstili v različne stopnje ogroženosti, določene po merilih Mednarodne zveze za varstvo narave (IUCN). Od skoraj pet tisoč proučenih živalskih vrst jih je v rdeči seznam uvrščenih kar 45 odstotkov. Samo med vretenčarskimi vrstami, torej tistimi, ki jih najpogosteje opazimo, jih je na različne načine ogroženih kar 56 odstotkov.

GORNIKI VZNEMIRJAJO ŽIVALI

Živali ogrožajo najrazličnejše človekove dejavnosti. Pomen neposrednega uničevanja (lov, množično iztrebljanje »škodljivih« vrst) je pri tem močno zmanjšan na račun posrednega ogrožanja. Najhuje živali prizadene hitro spreminjanje življenjskih prostorov, pri čemer sodelujejo mnoge dejavnosti, predvsem urbanizacija, intenzivno kmetijstvo in gozdarstvo, onesnaževanje voda, zraka in tal. K vsem tem velikim stresom pa se pridružujejo tudi mnogi manjši, ki pomagajo rušiti naravno ravnotežje. Med slednjimi je skupaj z vsemi turističnimi in rekreativnimi tudi gorniška dejavnost. Turno smučanje, motorni zmaji, padala, helikopterski preleti, športno plezanje, pretirana množičnost in hrupnost, onesnaževanje vod pod postojankami, vse to so motnje, ki lahko prevesijo jeziček na tehtnici ravnotežja v vse bolj obremenjeni gorski naravi.

Le še prav tihim planincem je zdaj dano videti takega divjega ljubimca

Nova uredba zavaruje ogrožene vrste predvsem pred neposrednim uničevanjem. Tako zavarovanje pa bo učinkovitejše predvsem takrat, ko se mu bo pridružilo tudi zavarovanje življenjskih prostorov, ki tem vrstam omogočajo preživetje.

VAROVANJE VSEGA ŽIVEGA

Podrobnega seznama zavarovanih vrst na tem mestu ne bi navajal (zainteresirani si ga lahko ogledajo v Uradnem listu 57/93); morda bi omenil le nekatere za obiskovalce gorá pomembnejše. Zavarovan je veliki vrtni polž, vse vrste kačjih pastirjev, prosto živeče čebele in čmrlji, vse gozdne mravlje, vse dvoživke razen navadnega močerada (torej vse žabe, krastače, urhi, rege in pupki), vse vrste kuščaric in običajno zaničevani slepec, velika večina kač,

vkjučno s strupenima gadom in modrasom. Zavarovanje so dočakale mnoge ptice, med njimi tudi vse ujede in gozdne kure (konec je torej izživeljanja lovcev nad že tako ogroženim divjim petelinom), pa tudi mnogi sesalci bodo po novem ušli preganjanju lovcev.

Od 40 lovnih vrst divjadi je zavarovano devetnajst ogroženih vrst. Če boste na svojih potepanjih po gorah po naključju srečali medveda, mu ne smete storiti nič žalega; lahko ga le grdo pogledate in upate, da vam pogleda ne bo vrnil.

Tudi po novi uredbi ostaja v veljavi, da so zavarovane vse vrste hroščev in metuljev nad gozdno mejo. Prav tako so zavarovane vse živali, stalno živeče v podzemeljskih jamah.

Vse te živali je torej, kot pravi 3. člen uredbe, »prepovedano loviti, ubijati, preparirati, zastrupljati, prodajati, posredovati pri njihovi prodaji, kupovati ali darovati, izvažati ali odnašati v tujino in namerno vznemirjati v njihovem naravnem okolju ter uničevati, poškodovati, zbirati in prenašati njihova gnezda, legla in jajca oziroma njihove razvojne oblike«.

Zavarovane so tako žive kot mrtve živali ali deli mrtvih živali. Nova uredba nam nalaga celo to obveznost, da smo kot najditelji mrtvih zavarovanih ptičev in sesalcev dolžni o najdbi obvestiti pristojno veterinarsko službo, prav tako ob najdbi poškodovanih ali onemoglih živali. Ob neupoštevanju tega nas lahko doleti denarna kazen najmanj 5000 tolarjev.

Pravna zaščita je torej dosežena, sedaj se moramo še vsi čim bolj potruditi, da bo zaživila tudi v praksi. Morda bomo to najlažje dosegli, če se sploh ne bomo trudili zapomniti, katere vrste so zavarovane in katere ne, temveč bomo raje ves svoj trud usmerili v zavarovanje in ohranjanje vsega živega kjerkoli na planetu.

Najgloblji kanjon na svetu

Najgloblji kanjon Severne Amerike je na Alaski ob vznožju njene najvišje gore, kot so lansko poletje pokazale meritve profesorja **Keitha Echelmeyerja** in asistenta **Teda Clarka** z Geofizikalnega inštituta univerze z Alaske. Z okroglo globino 2700 metrov presega »Ruth Gorge« ob južnem vznožju Mount McKinleya celo največje globine Grand Canyona. Spustiti se na dno kanjona pa se vsaj naslednjih nekaj tisoč let ne bo mogoče, kajti ledene mase 64 kilometrov dolgega ledenika Ruth se rinejo skozi kanjon in ga v celoti zapolnjujejo.

Dve leti trajajočih meritev se je lotil **Bradford Washburn**, ki je že pred pol stoletja domneval, da bi meritve Ruth Gorge lahko dale re-

kordne rezultate. »Vsaka snežinka, ki pade na južno stran Mount McKinleya, se prerine skozi ta manj kot poldrugi kilometer širok kanjon,« je menil že takrat. Z najvišje gore in z njenih sosedov se stekajo ogromne ledene mase. Rezultati preiskav so pokazali dolino v obliki črke U, v kateri je ledu 1140 metrov na debelo. Celotno globino kanjona so izmerili z vrha Mount Dickeya (2863 m), najvišje gore na zahodni strani Ruth Gorge, v katere vzhodna stena pada navpično v kanjon. Na nasprotni vzhodni strani pa se v kanjon stekajo ledeniki, ki prihajajo z Mose's Tootha. S pomočjo satelita so izmerili tudi hitrost ledenega toka, ki znaša en meter na dan, kar je razmeroma velika hitrost.

(Die Alpen)